

dr Aneta Lipczyńska

Społeczna Akademia Nauk w Łodzi
Wydział Zamiejscowy w Tarnobrzegu

Sytuacja demograficzna a problem bezrobocia w Polsce

STRESZCZENIE

Kwestia demograficznych uwarunkowań rozwoju społecznego jest w dzisiejszych czasach bardzo ważna. W sytuacji dramatycznego starzenia się społeczeństwa polskiego oraz ciągłych emigracji, należy szukać rozwiązań w tej sytuacji. W ostatnim czasie bezrobocie w Polsce powoli spada, niemniej jednak w dalszym ciągu dostęp do satysfakcjonującej pracy jest utrudniony. Celem pracy jest ukazanie problemu bezrobocia i sytuacji demograficznej w Polsce poprzez dokonanie analizy. Metody badawcze, które zastosowane zostaną w artykule to analiza przyczynowo-skutkowa obejmująca analizę wielkości demograficznych i problemu bezrobocia.

Słowa kluczowe: bezrobocie, rynek pracy, demografia, polityka społeczna

Abstract

The question of demographic determinants of social development is very important today. In the face of the dramatic aging of Polish society and continuous emigration, solutions should be sought in this situation. Recently unemployment in Poland has begun to slow down, but access to satisfactory work continues to be difficult. The aim of the work is to present the problem of unemployment and demographic situation in Poland by analyzing. The research methods that will be used in the article are causal analysis including

Key words: unemployment, labor market, demography, social policy

1. WPROWADZENIE

Przedmiotem artykułu jest ukazanie sytuacji demograficznej w Polsce. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie istoty demografii i wpływu sytuacji demograficznej na wybrane aspekty polityki społeczno-gospodarczej państwa. Ukazano wybrane problemy z zakresu demografii społecznej, do których należą między innymi zjawisko starzenia się społeczeństwa, a także emigracja ludności głównie młodych osób. Postawiono w artykule hipotezę badawczą, która zakłada, że sytuacja demograficzna determinuje działania państwa w zakresie polityki społeczno-gospodarczej państwa. Zagadnienia te przedstawiono z uwzględnieniem danych liczbowych, co umożliwiło dogłębne zrozumienie tematu.

2. ISTOTA DEMOGRAFII

Słowo „demografia” to pojęcie, które nie ma zbyt obszernej historii, gdyż w literaturze terminem tym zaczęto się posługiwać dopiero w XIX wieku. Francuski uczoney Achille Guillaud jako pierwszy użył tej nazwy w swojej publikacji w 1855 roku. Sama nazwa pochodzi od greckich słów: *demos* - lud oraz *graphiea* - opis. Współcześnie demografię zalicza się do dyscypliny naukowej, która obejmuje badania ludnościowe, celem wykrycia prawidłowości rozwoju populacji¹.

Jedną z definicji demografii zaproponował J.Z. Holzer. Dotyczy ono oddziaływania państwa za pośrednictwem odpowiednich bodźców na kształtowanie się stosunków ludnościowych. Holzer w swoich publikacjach podkreślał cel demografii, a mianowicie zajmuje się ona statystyczno - analitycznym ujęciem stanu oraz struktury ludności. Do jej obszaru należy również badanie i ocena zmian, które wynikają z nieustannego ruchu naturalnego². Istotną kwestią zjawisk ludnościowych w nauce demografii jest ich biologiczno - społeczny wymiar oraz uwarunkowania. Ma to związek z takimi cechami populacji, jak: stan cywilny, miejsce zamieszkania, wykształcenie, wyznaczenie, wykonywany zawód czy sytuacja finansowa³.

3. SYTUACJA W ZAKRESIE WYBRANYCH OBSZARÓW POLITYKI SPOŁECZNEJ

Wszelkie badania oraz analizy demograficzne opierają się na metodach statystycznych, które umożliwiają prezentację danego zjawiska w odniesieniu do całości. Dokonując analizy demograficznej, należy wyraźnie zdefiniować jej przedmiot, którym może być: natężenie wybranego procesu, jego struktura, bądź korelacja cech określonej populacji oraz dynamika⁴.

W każdej gospodarce występuje rynek pracy, a zjawisko bezrobocia wynika z relacji dwóch zasadniczych elementów⁵:

1. **Popytu na pracę** – który oznacza zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców na zasób pracy, zarówno w wymiarze ilościowym jak i jakościowym.
2. **Podaż pracy** – określanej jako pewien zasób pracy oferowany na rynku pracy. Zasób ten tworzą ludzie, którzy decydują się ile czasu mogą poświęcić na wykonywanie pracy.

Jednym z obszarów polityki społeczno-demograficznej państwa jest rynek pracy, który jest centrum tejże polityki państwa. Rynek pracy to jeden z elementów funkcjonowania gospodarki, który oparty jest na mechanizmie rynkowym, w którym to w konsekwencji dochodzi do dostosowania się wielkości popytu i podaży na siłę roboczą. Rynek ten charakteryzuje się mniejszym lub większym brakiem równowagi, co w konsekwencji prowadzi do powstania bezrobocia. W znaczny sposób zmienia

¹ C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s.13.

² J.Z. Holzer, *Demografia*, Wydanie VI zmienione, Warszawa 2003, s.13.

³ Por. J.Z. Holzer, *Demografia*, Wydanie VI zmienione, Warszawa 2003, s.13.

⁴ M. Okólski, A. Fihel, *Demografia, Współczesne zjawiska i teorie*, Warszawa 2012, s.10

⁵ M. Pilc, *Determinanty bezrobocia w Polsce w latach 1993-2012*, Wyd. CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2014, s. 14,18.

się sytuacja rynku pracy i pojawiło się w gospodarce - zjawisko bezrobocia. Praca stanowi jeden z kluczowych obszarów zainteresowań polityki społecznej, od początków jej istnienia. Proces przekształceń gospodarki i związane z nim istotne zmiany w sferze zatrudnienia spowodowały, że wielu Polaków znalazło się w nowej, radykalnie zmienionej sytuacji życiowej. Ciągłe zmiany, w tym obszarze niosą za sobą szereg nowych wyzwań. Kwestie te dotyczą m.in.

- poziomu bezrobocia,
- płacy minimalnej,
- nowych form zatrudnienia,
- elastyczności pracy⁶.

4. ISTOTA I ANALIZA PROBLEMU BEZROBOCIA

Bezrobocie to jeden z najpoważniejszych problemów społeczno-ekonomicznych w Polsce, ale i nie tylko ponieważ jest problemem w skali światowej. Istota bezrobocia polega na tym, że pewien odsetek ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć podjęcia pozostaje z różnych powodów bez pracy i zatrudnienia, co skutkuje wieloma negatywnymi konsekwencjami ekonomicznymi i społecznymi.

A zatem stopa bezrobocia jest to odsetek siły roboczej, która nie ma pracy, ale jest zarejestrowana jako poszukująca pracy⁷.

Wzór 1. Wskaźnik stopy bezrobocia⁸

$$b = \frac{U}{SR} \times 100\%$$

gdzie: b – wskaźnik stopy bezrobocia,
U – liczba bezrobotnych,
SR – zasoby siły roboczej.

Tabela 1. Wskaźnik stopy bezrobocia w Polsce (w%)

Wyszczególnienie	1995	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Stopa bezrobocia	14,9	15,1	17,6	12,4	13,4	11,4	9,7	8,9	6,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/> (z dn. 26.06.2018).

Stopa bezrobocia w ujęciu procentowym jest podstawowym miernikiem poziomu bezrobocia. Wskaźnik ten jest niezwykle istotny dla ekonomistów, ponieważ przedstawia obecny stan sytuacji w gospodarce.

6 Por. M. Makuch, *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wrocław 2014.

7 J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne ...*, op. cit., s. 344.

8 Tamże, s. 344.

Wykres 1. Stopa bezrobocia w Polsce na przestrzeni lat 1995-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z GUS za poszczególne lata.

Od lat wysoki pozostaje stopień terytorialnego zróżnicowania bezrobocia w Polsce. Jest to wynikiem zarówno nierównomiernego rozwoju społeczno – gospodarczego regionów, jak i ich położenia geograficznego. Terytorialne zróżnicowanie, mierzone różnicą pomiędzy najniższą i najwyższą wartością wskaźnika bezrobocia waha się.

Sezonowość od lat stanowi podstawową cechę polskiego rynku pracy i oznacza wzrost bezrobocia w miesiącach rozpoczynających i kończących rok. Miesiące wiosenne są okresami spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych, co wynika m.in. z rozpoczęcia prac sezonowych w budownictwie i rolnictwie, a także rozpoczęcia się sezonu turystycznego. Z kolei na przełomie roku z powodu napływu do bezrobocia osób, którym wygasają wówczas umowy o pracę oraz powrót do bezrobocia osób wykonujących subsydiowane zatrudnienie liczba bezrobotnych wzrasta. Równocześnie w miesiącach kończących rok liczba bezrobotnych wyłączanych z ewidencji zmniejsza się⁹.

5. ROLA WYNAGRODZEŃ W POLITYCE ZATRUDNIENIA

Pojęcie wynagradzania, które ściśle wiąże się z płacowymi czynnikami motywacyjnymi jest różnie pojmowane w sensie ekonomicznym i prawnym, dlatego też często zależy od przedmiotu regulacji. Potocznie zaś oznacza zapłatę za pracę i bywa też nazywane płacą, pensją lub inaczej zarobkiem¹⁰.

Wynagrodzenie pełni kilka funkcji, z czego jedna z nich to funkcja motywacyjna. Przejawia się ona w skłanianiu pracowników do osiągnięcia wyników, jak i do zachowań oczekiwanych przez pracodawców. Siła motywacyjna wynagrodzenia zależy od jego wysokości, struktury wewnętrznej oraz sposobu jego powiązania z wynikami pracy pracowników¹¹.

⁹ www.mpips.gov.pl (26.11.2017)

¹⁰ E. Jędrzych, *Zarządzanie zasobami ludzkimi dla menedżerów średniego szczebla*, Kraków 2007, s. 28

¹¹ Tamże, s. 289

Wynagrodzenia są następnym, bardzo ważnym obszarem współczesnego rynku pracy. W ostatnich latach odnotowano wyraźny wzrost płacy minimalnej. Obecnie w 2018 roku miesięczne wynagrodzenie minimalne brutto w Polsce wynosi 2100 zł.

Tabela 2. Minimalne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w latach 2010-2018

Rok	Stawka minimalna brutto (w zł)
1 stycznia 2010	1 317,00 zł
1 stycznia 2011	1 386,00 zł
1 stycznia 2012	1 500,00 zł
1 stycznia 2013	1 600,00 zł
1 stycznia 2014	1 680,00 zł
1 stycznia 2015	1 750,00 zł
1 stycznia 2016	1 850,00 zł
1 stycznia 2017	2 000,00 zł
1 stycznia 2018	2 100,00 zł

Źródło: <http://www.wynagrodzenia.pl/gus> (dostęp 16.07.2018)

Płaca minimalna w Polsce brutto w ciągu okresu badawczego (2010-2018) ostatnich latach wzrasta co roku i wzrosła od 2010 do 2018 roku płaca minimalna o 783,00 zł wynosi obecnie 2100 zł brutto. Rząd RP dostrzega potrzeby społeczeństwa oraz dąży do ciągłej poprawy bytu materialnego Polaków. W dzisiejszych czasach ma to szczególne niewątpliwe znaczenie, gdyż wydatki na utrzymanie rodziny, m. in. na żywność, opłaty a także na lekarstwa są nadal wysokie.

Polityka zatrudnienia skupia się przede wszystkim na osiągnięciu jak najwyższego stanu zatrudnienia w danym kraju. Do instrumentów polityki zatrudnienia zalicza się¹²:

- subsydiowanie płac;
- zmniejszenie podaży siły roboczej,
- redukcję czasu pracy,
- rozwój w obszarze pośrednictwa pracy
- szkolenia zawodowe

Nowe formy zatrudnienia, a także elastyczność pracy są również bardzo istotną kwestią z zakresu rynku pracy. Mają one związek w dzisiejszych czasach z szybkim postępem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Elastyczne formy zatrudnienia dotyczą przede wszystkim samo-zatrudnienia¹³. Samo-zatrudnienie jako forma zatrudnienia niepracowniczego głównie opiera się na umowie cywilnoprawnej,

¹² M. Bednarz, *Polityka społeczna...*, s.95-96.

¹³ A. Grycuk, *Najważniejsze tendencje na rynkach pracy w krajach rozwiniętych*, Warszawa 2013s. 18.

w której samo-zatrudniony zobowiązany jest do świadczenia określonych usług na rzecz drugiej strony umowy. Od niedawna samo-zatrudnienie cieszy się dużą popularnością, zarówno w Polsce, jak również w innych krajach Unii Europejskiej. Pracownicy coraz częściej rezygnują z umowy o pracę na rzecz własnej działalności gospodarczej w formie zatrudnienia. Samo-zatrudnienie określane jest przede wszystkim jako świadczenie różnego rodzaju usług, głównie dla jednego przedsiębiorcy, w ramach działalności gospodarczej. Korzyści, wynikające z samo-zatrudnienia wiążą się z możliwością wygenerowania większego zysku przez samo-zatrudnionego. Co więcej, posiada on większą swobodę oraz nowe możliwości w wykonywaniu swoich obowiązków¹⁴.

Motywowanie pracowników jest jednym z wielu kluczowych współczesnych zadań jakie stoją przed zarządzającymi. Jest to więc proces celowego, jak również i świadomego oddziaływania na postępowania ludzi poprzez stworzenie środków oraz możliwości realizacji ich systemów wartości, jak i oczekiwań dla osiągnięcia celów motywujących. Motywowanie powinno odbywać się w oparciu o skutecznie funkcjonujący w firmie system motywacyjny. System ten jest to celowo stworzony układ różnych narzędzi pobudzania stanowiący zespół działań, które zachęcają pracownika do angażowania się w swoją pracę, ale i dający mu satysfakcję. Motywacja najczęściej rozumiana jest jako ogół motywów, zaś sam motyw jako przyczyna, dla której człowiek zachowuje się w określony sposób¹⁵. Motywacja w teorii zarządzania zaś jest czynnikiem wyznaczającym poziom, kierunek, ale też trwałość wysiłków, które są podejmowane w pracy¹⁶.

Istotą motywacji jest fakt, że nie jest ona umiejętnością, zdolnością czy też sprawnością wykonania powierzanych zadań. Oznacza natomiast chęć pracownika do powtarzania rutynowych (często mało interesujących) czynności, do zwiększania własnych wysiłków, a tym samym do efektywnego wykonywania powierzonych obowiązków.

Efektywny system motywacyjny pracowników jest jednym z najważniejszych elementów, które decydują o skuteczności pracy w danej organizacji i w danym państwie. Współczesne firmy często wykorzystują przestarzałe narzędzia motywowania, jak i nieumiejętnie łączą je z wynikami pracy. W efekcie pociąga to za sobą niezadowolone pracowników, a to z kolei wpływa niekorzystnie na atmosferę oraz relacje w pracy i w konsekwencji na niższe wyniki pracy i często w konsekwencji powoduje emigrację obywateli kraju w poszukiwaniu pracy poza granicami państwa. W związku z tym należy dużą wagę przyłożyć do odpowiedniego kształtowania systemu motywacyjnego, który skutkowałby lepszą motywacją, jak również i wynikami pracy. Prawidłowy dobór narzędzi motywowania, dopasowany do rodzaju wykonywanych zadań i systemów wartości pracowników, może zadecydować o sukcesie organizacji w danym państwie.

6. PROBLEMY DEMOGRAFICZNE DZISIEJSZYCH CZASÓW

W połowie ubiegłego stulecia międzynarodowe migracje w Europie były czynnikiem wpływającym w istotny sposób na wielkość populacji oraz tempo jej zmian. Międzynarodowa wędrówka powoduje obniżenie liczby ludności w wielu krajach, co stanowi

14 K. Lis, *Samozatrudnienie i inne formy minimalizacji kosztów pracy*, Kraków 2012, s.7.

15 M. Mazur, *Motywowanie pracowników jako istotny element zarządzania organizacją*, Nauki Społeczne SCIENCES 2 (8), 2013, s.157

16 J.R. Schermerhorn, *Zarządzanie – kluczowe koncepcje*, Warszawa 2008, s. 259

poważny problem. Analiza zjawiska migracji międzynarodowych, z racji tego, że jest ono wielowymiarowe, stanowi dużo poważniejszy problem, aniżeli zjawiska umiERALNOŚCI, bądź rozrodczości. Na obecnego stulecia odsetek osób innego pochodzenia w krajach europejskich wahał się na poziomie od 5% do 15%. Prognozy do 2050 roku zakładają zmiany w tym obszarze do 30%¹⁷.

Tabela.3. Liczba emigrantów z Polski

Kraj przebywania	Liczba emigrantów (w tys.)					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Austria	29	25	28	31	34	36
Czechy	7	7	8	8	9	9
Dania	19	21	23	25	28	30
Grecja	16	15	14	12	9	9
Hiszpania	48	40	37	34	32	30
Irlandia	133	120	118	115	113	111
Niemcy	440	470	500	560	614	655
Portugalia	1	1	1	1	1	1
Wielka Brytania	580	625	637	642	685	720
Włochy	92	94	97	96	96	94
Unia Europejska ogółem	1607	1670	1720	1891	2013	1983
Świat ogółem	2000	2060	2130	2196	2320	2397

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i <https://rynekpracy.pl/monitory/glowne-kierunki-emigracji-polakow-w-2015-roku> (2017.11.06)

Jak widać z przedstawionych danych w okresie od 2010 do 2015 roku krajem, do którego Polacy wyjeżdżali najczęściej była Wielka Brytania. W ciągu analizowanych sześciu lat liczba ludności wzrosła z 580 tys. do 720 tys. tj. o 140 tys. Powodów z jakich Polacy się podejmowali emigracji do Wielkiej Brytanii jest kilka: po pierwsze polityka zatrudnienia, czyli możliwość podjęcia pracy zarobkowej, po drugie polityka społeczna większy dostęp do żłobków, świadczenia rodzinne na pierwsze dziecko w wysokości 20,30 funtów, a na każde kolejne dziecko 13,40 funtów tygodniowo.

Kolejnym krajem do którego Polacy chętnie emigrowali w latach 2010-2015 były także Niemcy. Jak widać na przestrzeni analizowanych lat z roku na rok tendencję wzrostową. Jednym z głównych czynników sprzyjających emigracji do Niemiec jest rodzina, która osiedliła się w Niemczech wiele lat temu. Kolejnym czynnikiem sprzyjającym emigracji, ze względu na który Polacy chętnie osiedlali się w Niemczech to niska stopa bezrobocia, a w związku z tym możliwość podjęcia pracy, a w szczególności prac sezonowych, mianowicie w rolnictwie jako siła robocza przy zbiorze owoców

17 <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rototor/500-600-600-700-czy-700-problemy-polskiej-demografii-i-proby-ich-rozwiazania/> (dostęp 15.10.2017)

i warzyw. Polacy chętnie wybierają Niemcy ze względu na położenie geograficzne. Położenie geograficzne daje możliwość emigrantom możliwość częstego odwiedzania rodzimego kraju.

Z kolei tendencja spadkowa liczby emigrantów w Polsce w całym sześcioletnim przedziale w Europie występowała w krajach Hiszpania, Grecja i Irlandia. Polacy wracali w okresie badawczym od 2010 do 2015 ze względu na panujący w tych krajach kryzys ekonomiczny i bardzo wysoki poziom bezrobocia w tych krajach.

Ogółem wg danych opublikowanych przez GUS w Unii Europejskiej poza granicami kraju przebywało na koniec 2015 roku niespełna 2 mln Polaków.

W ostatnich latach jednym z województw, które osiągnęło największy poziom emigracji ludności do innych krajów ze wszystkich województw Polski to województwo opolskie na poziomie 12,3%. Tym samym, jest to obszar najbardziej zagrożony pod względem demograficznym. Celem zachęcenia ludności do powrotu z zagranicy, stworzono w tym regionie program Specjalnej Strefy Demograficznej i Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W najbliższych latach koszt programu wyniesie nawet kilka miliardów złotych, w ramach tego programu jest planowany szereg inwestycji m.in. poprawie ulegnie funkcjonalność przedszkoli, powstaną nowe żłobki, powiększy się rynek pracy dla osób powracających do kraju, zajdą znaczne zmiany w edukacji, sfinansowane zostaną dodatkowe inicjatywy rodziców¹⁸.

Problemy demograficzne, są szczególnie ważnymi kwestiami współczesnej polityki społeczno-gospodarczej państwa. Problematyka jest ważna dla wszystkich grup wiekowych polskiej społeczności, gdyż poszczególne zjawiska demograficzne dotyczą zarówno osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym.

Tabela 4. Obciążenia demograficzne w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w Polsce w latach 2010-2016

ROK	Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada osób		
	Przedprodukcyjnym	Poprodukcyjnym	Razem w wieku nieprodukcyjnym
2010	29,0	26,2	55,2
2011	28,9	26,9	55,8
2012	28,7	27,9	56,6
2013	28,6	29,0	57,6
2014	28,4	30,1	58,5
2015	28,7	31,4	60,1
2016	29,0	33,0	62,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz D. Szałtys, *Sytuacja demograficzna Polski*, GUS, Warszawa 2017.

¹⁸ K. Slany, M. Ślusarczyk, *Migracje zagraniczne Polaków w świetle NSP 2011. Trendy i charakterystyki socio-demograficzne*, Kraków 2013, s. 6-7.

Z tabeli nr 3 widać wyraźnie na podstawie danych przedstawionych danych, że obciążenie demograficzne osób w wieku produkcyjnym, ludnością w wieku nieprodukcyjnym jest bardzo duże i stale wskaźnik obciążenia się podnosi. W 2010 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 55,2 osób w wieku nieprodukcyjnym a w 2016 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 62 osoby w wieku nieprodukcyjnym. Jak widać z danych z tabeli wskaźnik ten znacznie wzrasta z rok na rok, a szczególnie dotyczy to osób w wieku poprodukcyjnym, czyli otrzymujących świadczenia emerytalne. Sytuacja ta ma istotne znaczenie dla systemu ubezpieczeń społecznych, gdyż to wynika zjawiska, które związane jest ze starzeniem się społeczeństwa polskiego.

5. PODSUMOWANIE

Problemy demograficzne, są szczególnie ważnymi kwestiami współczesnej polityki społeczno-gospodarczej państwa. Problematyka jest ważna dla wszystkich grup wiekowych polskiej społeczności, gdyż poszczególne zjawiska demograficzne dotyczą zarówno osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Jednym z istotnych problemów polskiej polityki demograficznej jest starzenie się społeczeństwa i relatywnie niski poziom dzietności w Polsce. W tym miejscu należy podkreślić, iż kształt dzisiejszej demografii będzie miał za kilkadziesiąt lat istotny wpływ na najmłodsze pokolenia Polaków, dlatego tak istotnie ważna jest odpowiednia motywacja w życiu i w pracy, co z kolei przekłada się na politykę rodzinną i politykę zatrudnienia, a ogólnie mówiąc na politykę społeczną państwa. Bezrobocie jest jednym z najistotniejszych i jednym z największych problemów gospodarczych naszego kraju. Kwestia problemu bezrobocia prowadzi do znacznego pogorszenia warunków bytowych bezrobotnego oraz jego rodziny, bierności zawodowej jak również obniżenia własnej wartości a co za tym idzie frustracji, degradacji i demoralizacji.

Według ekonomisty, Eugeniusza Kwiatkowskiego wynika, że: *„Z przeprowadzonych rozważań wynika, iż bezrobocie należy do najbardziej palących problemów współczesnego świata i dlatego nieustannie znajduje się w centrum debat społecznych i politycznych. Wysoka ranga problemu bezrobocia wynika z jego różnorodnych i dalekosiężnych skutków dla indywidualnych osób, gospodarki i społeczeństwa. Poprawa skuteczności działań w zakresie redukcji działań w zakresie redukcji bezrobocia wymaga działań kompleksowych, obejmujących sposoby i instrumenty wpływające na szeroka gamę determinantów bezrobocia.”*¹⁹

BIBLIOGRAFIA:

- Grycuk A., Najważniejsze tendencje na rynkach pracy w krajach rozwiniętych, Warszawa 2013
- Holzer J.Z., Demografia, Wydanie VI zmienione, Warszawa 2003
- Jędrych E., Zarządzanie zasobami ludzkimi dla menedżerów średniego szczebla, Kraków 2007
- Kwiatkowski E., Bezrobocie podstawy teoretyczne, Warszawa 2007
- Kukło C. Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, Warszawa 2009
- Lis K., Samozatrudnienie i inne formy minimalizacji kosztów pracy, Kraków 2012,

19 E. Kwiatkowski, *Bezrobocie podstawy teoretyczne*, Warszawa 2007, s. 333

- Makuch M., *Współczesny rynek pracy. Zatrudnienie i bezrobocie w XXI wieku*, Wrocław 2014.
- Mazur M., *Motywowanie pracowników jako istotny element zarządzania organizacją*, Nauki Społeczne SCIENCES 2 (8), 2013
- Pilc M., *Determinanty bezrobocia w Polsce w latach 1993-2012*, Warszawa 2014
- Okólski M., Fihel A., *Demografia, Współczesne zjawiska i teorie*, Warszawa 2012
- Schermerhorn J.R., *Zarządzanie – kluczowe koncepcje*, Warszawa 2008
- Slany K., Ślusarczyk M., *Migracje zagraniczne Polaków w świetle NSP 2011. Trendy i charakterystyki socjo-demograficzne*, Kraków 2013, s. 6-7.
- Szałtys D., *Sytuacja demograficzna Polski*, GUS, Warszawa 2017.
- [http:// www.mpips.gov.pl](http://www.mpips.gov.pl)
- <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rototor/500-600-czy-700-problemy-polskiej-demografii-i-proby-ich-rozwiazania>
- <https://rynekpracy.pl/monitory/glowne-kierunki-emigracji-polakow-w-2015-roku>